

Det med at sætte livet på spil kan let blive en kliche, men Nagieb Khaja gør ting, som enhver ansvarlig forælder ville forbyde sin søn at gøre, og han får – hævder han – accept af sin kone, der må sidde med hjertet i halsen i Danmark sammen med familiens to små børn. Man kunne godt kalde det uansvarligt. Men det rigtige er – tror jeg – at sige, at det er udtryk for en fantastisk ansvarsfølelse. Verden kan ikke nøjes med censurerede nyheder. Nogle må give et andet og sandere billede, så langt som det er muligt.

Der er som nævnt ikke alle svarene. Dem har ingen. Men der er indlevelse og indsigt og forsøg på menneskeliggørelse af den enkelte. Og det skal han have stor tak for.

PS. I dette nummer af Social Kritik anmelder jeg også Mattias Tesfayes partihistorie om socialdemokratiets udlændingepolitik. Khajas og Tesfayes bøger har sådan set ikke noget med hinanden at gøre. Men Tesfaye er født i 1981 i Danmark med en etiopisk far, og Khaja i 1979 i Danmark med en afghansk far. I rigtig mange danskeres øjne og i en del af den politiske retorik er de to unge udlændinge, men i den virkelige verden to danskere af en slags, vi har voldsomt brug for. Godt at man ikke tilbage i 1979 og 1981 nægtede forældrene ophold eller vurderede at deres samlede nationale tilknytning var større til Etiopien og Afghanistan end til Danmark – og udviste dem.

Diskrimineret af skolen

Anmeldelse af Per Bregengaard

*Christian Horst: På ulige fod
– etniske minoritetsbørn som et skoleeksempel.*

Etniske minoritets elever forskelsbehandles i den danske folkeskole. De diskrimineres af skolen, fordi den i sin indsats for at udvikle den enkelte elev – endog alsidigt – ikke tager udgangspunkt i også minoritets elevernes forudsætninger. Skolen inddrager hverken deres modersmål i undervisningen eller deres kulturelle særtræk. Skolen har en monokulturel og ikke en multikulturel tilgang til sin opgave. At minoritets- og majoritets elever ikke er på lige fod i deres skolegang, analyseres og dokumenteres grundigt i kultursociologen Christian Horsts (CH) solide videnskabelige arbejde: “På ulige fod – etniske minoritetsbørn som et skoleeksempel”. Dokumentationen af forskelsbehandlingen sker gennem en diskursanalyse af styringsteksterne, primært folkeskoleloven og folkeskolens faghæfter.

Forskelsbehandling er i strid med FN’s menneskerettigheder, der blandt andet er udmøntet i en racediskriminationskonvention. Racediskriminationskonventionen er retslig bindende for de lande, bl.a. Danmark, der har tiltrådt den. Dens implementering overvåges af FN’s CERD-komite. Komiteen er derfor i løbende dialog med den danske stat. CH dokumenterer overbevisende, hvordan den danske stat i

sine svar på CERD’s kritik af vores uddannelsespolitik undlader at svare, giver ufuldstændige svar eller omfortolker kritikken. Man anvender flittigt den såkaldte mørkelygte – efter titlen på Jesper Tynells undersøgelse af embedsmænds politiske tilskæring af fakta og jura.

CERD kritiserer f.eks., at børn med ringe færdigheder og et andet modersmål end dansk i modsætning til børn med dansk som modersmål ved skoleindskrivningen ikke længere har ret til at gå på deres lokale folkeskole. Det er et brud på retten til en lige behandling.

Det officielle svar på kritikken er, at man med flytning af tosprogede elever skaber større lighed mellem de to børnegrupper. Man postulerer, at spredningen af de “unormale” til “normale” skoler (med mange elever, der har dansk som modersmål) vil give dem bedre skoleresultater på grund af en såkaldt kammeratskabseffekt.

Bag den danske spredningsstrategi og den reelle afskaffelse af retten til gratis modersmålsundervisning for børn uden for EU/EØS, Færøerne og Grønland ligger en sprogdrinkingstankegang og i videre forstand en kulturdrinkingstankegang. Folkeskolelovens pædagogiske princip om, at man skal inddrage elevernes forudsætninger i undervisningens tilrettelæggelse (§18) gælder ikke

for minoritets elever hovedsagelig med deres rødder i Det Globale Syd.

Den aktuelt herskende politiske opfattelse er, at et veludviklet modersmål og indsigt i egen kultur, altså en multikulturel skolegang ikke beriger udviklingen af det danske sprog og indsigten i dansk kultur, der er målet også for de etniske minoritetsbørns skolegang. Tværtimod: Det første optager og fortrænger pladsen for det sidste. Det synes at være på samme måde som med flasker. Der er grænser for, hvad der kan fyldes på. Men mennesket er efter andre opfattelser ikke at ligne med en flaske! Vi står her over for en videnskonflikt, som CH går ind i:

Han dokumenterer ved hjælp af talrige især amerikanske videnskabelige studier, at en tosproget undervisning med afsæt i både modersmålet og majoritetens sprog, altså andetsproget, har positive effekter på barnets generelle udvikling målt gennem skolesystemernes officielle tests. Det, der står til videnskabelig diskussion, er, hvilken organisering der har den største effekt. CH kritiserer efterfølgende de såkaldte policy-orienterede forskningsammenfatninger, som når til den modsatte konklusion.

Det er CH's opfattelse, at der bag videnskonflikten mellem den herskende politiske opfattelse og videnskabens teoriunderbyggede ligger en politisk konflikt, der er bærende for bogens overordnede forståelse af skolens diskrimination af de etniske minoritetsbørn. Den politiske konflikt er ifølge CH indlejret i den moderne borgerlige nationalstats toleddede værdirationale: 1. Ligestilling og ligebehandling af menneskene, således som det formuleres i menneskerettigheder og grundlove. 2. Nationalstatens formulering af en kollektiv identitet, altså det "normale", d.v.s. det at være dansker her til lands.

CH når gennem sine diskursanalyser, der også inddrager andre tekster end uddannelsesstoffet, frem til, at i 1980'erne og op til årene omkring årtusindskiftet vægtes det første led i de uddannelsespolitiske forandringer, derefter en mere og mere monokulturel tilgang, hvor de etniske minoriteter diskrimineres, sættes uden for samfundet og behandles med det formål at blive "normale".

At det er statens politiske strategi bliver ifølge CH særlig synligt, når de skiftende ministre griber ind i lokale forsøg på at inddrage minoritets elevernes forudsætninger i undervisningen. Det skete f.eks. i den såkaldte Ålholm-sag i Københavns Kommune.

Ålholm Skole i Valby udarbejdede et forslag til en lokal læseplan for faget kristendomskundskab, således som det er muligt ifølge Folkeskolelovens §10. Den lokale læseplan fastholder kristendomskundskaben (og livstolkninger, der også er en del af faget), men vægter en

multikulturel tilgang til faget, så undervisningen i højere grad tager afsæt i alle skolens elevers forudsætninger. Skolen anmoder endvidere om, at der kommer til at stå religion på skemaet, da fagbetegnelsen kristendomskundskab får en del forældre til at bede børnene fritaget for faget, fordi de ikke er kristne. Faget er ganske vist ikke forkyndende, alligevel har man denne lovfæstede fritagelsesbestemmelse.

Begge elementer i skolens ansøgning godkendes af de politiske flertal i Københavns Kommune, men underkendes af ministeren. Det er således ikke skoleborgmesteren (i øvrigt anmelderen), der underkendes, således som CH formulerer det, men Borgerrepræsentationen (kommunalbestyrelsen). Ministeriet fortolker, at fagets – set i forhold til tidligere – meget mere detaljerede curriculum med indførelsen af trinmål m.m. ikke er opfyldt med den lokale læseplan.

Der er ganske vist ingen officielle forskrifter for skoleskemaer, men betegnelsen religion på et skoleskema signalerer, at det er faget, når man i øvrigt anvender fagbetegnelser på skoleskemaerne. Min reaktion på det sidste var at give Københavns skoler lov til at skrive religion på skoleskemaerne, hvis de blot beskrev et par andre undervisningsaktiviteter på skemaet med andet end fagbetegnelser: Skriftlig og mundtlig dansk, p-fag o.lign.

Det er interessant, at CH ser forskydningen fra første til andet led i nationalstatens værdirationale i sammenhæng med formuleringen af den nyliberalistiske konkurrencestat, hvor borgernes nytte i forhold til at tjene denne sættes i højsædet. Makker de ikke ret, trues de på velstanden såvel individuelt som kollektivt. Konkurrencestatens brutalitet rammer ikke mindst de etniske minoriteter.

Bogens udgangspunkt, men absolut ikke eneste værdi, er: At danske minoritets elever præsterer betydeligt ringere i PISA-undersøgelserne end de etniske majoritets sønner og døtre. Og det tages som et tegn på, at minoritetsbørnene får mindre ud af deres skolegang, at de ikke bliver så dygtige. Det sker til trods for, at uddannelsessystemet i årevis har anvendt mange ressourcer på at løse problemet. Man kan kritisere PISA-undersøgelseernes udsagnskraft, men det er ikke nærværende bogs opgave.

CH argumenterer gennem hele værket for, at de etniske minoritetsbørns dårlige PISA-resultater hænger sammen med, at de diskrimineres af skolen, at de forskelsbehandles, netop fordi den ikke tager

sit udgangspunkt i også deres forudsætninger. Det er ikke blevet bedre gennem de senere år, men værre i takt med den voksende vægtning af det danske, den nationale identitet og udviklingen af konkurrencestaten.

Jeg er overbevist om, at det er en væsentlig del af forklaringen. CH's belæg hentes i første omgang fra resultatet af analyserne af styringsteksterne. Men hvis de fungerer som belæg for den forklarende påstand forudsætter det en form for direkte nedsivning af styringsteksterne i den pædagogiske praksis. Dette er ikke tilfældet, hvilket CH også udtrykkeligt gør opmærksom på.

En direkte nedsivning er mest oplagt, hvad angår ophævelsen af retten til modersmålsundervisning. Kommunerne kan opretholde den, men gør det stort set ikke.

Spørgsmålet er imidlertid, om en oftest skoleisoleret og nogle gange mindre kvalificeret modersmålsundervisning er fremmede for elevernes generelle dygtighed? Danske undersøgelser, som også CH henviser til, viser, at effekten synes begrænset. For mig at se kan man også stille spørgsmålstejn ved, om den hidtidige dominerende form for modersmålsundervisning reelt bidrager til at opfylde et krav om at tage udgangspunkt i minoritetsbørns forudsætninger. Den amerikanske tosprogsundervisning, der giver gode resultater, er helt anderledes.

Det er min oplevelse både fra undersøgelser af praksis, som skoleborgmester, efterfølgende et enkelt år som børnehaveklasseassistent og mange snakke med min børnehaveklasselederhustru, at skolen kunne inddrage minoritetsbørnenes kulturer meget bedre i dens undervisning, men der sker altså også noget rundt omkring derude i virkeligheden. Den sætter offentlighedens diskussioner af det multikulturelle samfund sit klare præg på ikke mindst gennem lærerne. Spørgsmålet er således, hvor meget styringsteksterne i sig selv styrer?

Lærerne arbejder ikke alene ud fra faghæfter, men også en selvdefineret og selvbevidst professionalitet. Den er ganske vist under konstant forandring, men det er absolut relevant, at CH inddrager læreruddannelsernes styringstekster i sin undersøgelse.

Styringsteksterne handler om den faglige del af lærernes samvær med børnene. Men læringen er dybt afhængig af det sociale samspil i den pædagogiske praksis, altså den såkaldte skjulte læreplan, som Mette Bauer og Karin Borg for mange år siden

introducerede i den danske pædagogiske debat.

Mødes børnene med både kulturel, social og personlig anerkendelse fra de voksnes side? Skolemodstand virker blokerende for enhver faglig læring. Forklaringen på ikke mindst en del minoritetsdrenge skolemodstand bunder nok mere i problemer med det sociale samspil i skolen end i spørgsmålet om tilgang til fagligheden, selvom den også spiller en rolle?

En analyse af den pædagogiske praksis er ikke emnet for CH's værk. Den kan han ikke bebrejdes for at undlade, med mindre hans videnskabelige mål er at give et fyldestgørende svar på spørgsmålet: Hvorfor minoritetsbørnene ikke er lige så dygtige som majoritetens børn?

CH præsterer som nævnt et solidt videnskabeligt arbejde. Læseren tages ved hånden, og der bliver gjort grundig rede for arbejdets metoder og teoretiske grundlag. Det er tung læsning, men kan springes over, hvis man vil nøjes med resultaterne.

Bogen er præget af mange opsummeringer og dermed gentagelser, så man ikke glemmer, hvorhenne man er i processen. Det kunne måske være strammet op. Man kan i sin læsning med fordel gå fra introduktionen til det afsluttende kapitel "Kampen om normalisering", der fungerer som en glimrende opsummering og vækker appetitten efter en efterfølgende fordybelse i bogen.

Jeg ville ønske, at værket, så vidt det er muligt, var skrevet, og jeg havde læst det, for 20 år siden. Det var dengang pendulet i den moderne borgerlige nationalstats toleddede værdirationale svingede fra en bedre position for ligestilling og ligebehandling af menneskene mod det at være dansker. Det ville have givet et bedre overblik, et bedre fodfæste og grundigere dokumentation i debatten om minoritetsbørnenes undervisning. Ville det have påvirket historien, hvis CH havde været lidt hurtigere på tasterne?

Men historien er ikke slut: Lad os sætte vores lid til, at et tredje momentum for menneskerettighederne grundfæster sig i vores samfund – og resten af verden. "På ulige fod" er et vægtig videnskabeligt bidrag til at kunne indfri forhåbningen.

Per Bregengaard er cand.mag. i samfundsfag, historie og tredje verdenspædagogik. Skoleborgmester i Københavns kommune, 1998-2006.